

ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՔ Ի ՄԷՐՎ

Արդէն 'ի հնուց հուշակեալ է մեր ազգին վաճառականութեան մէջ ունեցած յարմարութիւնը և սէրը, մինչև քաղաքաց և իշխանաց փափաքել հայ բնակիչներ ունենալ իրենց երկրին մէջ։ Վկայ են մեզ Սուլթան Մէհմէտ Բի 'ի Կ. Պօլիս բերել տուած Հայերը։ Թէպէտ Հայք շատ չեն սպասեր այդ պաշտօնապէս հրաւերներու. վաճառականութեան ունեցած սէրերնին զիրենք կը մղէ ընթանալու՝ ուր կը համարին մեծ առուստուր հաստատելու, և այս օրինակը ներկայ ժամանակներուս մէջ կը տեսնենք շատ տեղ։

Ասոնց վրայ աւելցնենք Թալան անգլիացի լրագրին՝ 1885, մայիս 26ին մէկ պատմածն ալ Մէրվի վաճառականութեան նկատմամբ, զոր ինքն ալ քաղած է Թիւրքիստան լրագրէն։

Թալան յետ նկարագրելու Ռուսաց հոն տիրելէն 'ի վեր շինած և շինելիք բերդերը, յետ թուելու Մէրվի մէջ եղած գունդերը և ջոկատները ընդ ամէնը 2000 մարդ և 700 ձի. գալով երկրին վաճառականութեան մասին՝ կը յաւելու։

«Մէրվի վաճառականութիւնն այժմ Հայոց ձեռքն է, որք արդէն հողեր գնած են՝ կրպակներ շինելու համար՝ գետոյն ձախ ափունքը, ուր պիտի շինուի նաև Ռուսաց զգեակն։ Այս հողերուն ամէն մէկ բաժնին 5 սղէրլին վճարուած է, և ամսական վարձու համար 10 ռուպլի. ատկէ հաւաքեալ դրամն կը գործածուի գնելու պարսիկ գերիներ և իրենց

տները զրկելու։ Հողի բաժներէն շատերն մասնաւորապէս գետին մօտ եղածներն՝ մեծաւ մասամբ 'ի Հայոց գնեալ են, որք իրենց վաճառականութիւնը առայժմ կ'ընեն վրանաց ներքև, զորս կը կղպեն բանալեօք։ Բայց արդէն քարէ շէնքերն ալ սկսած են։ Ամէն ապրանք կը բերուի յԱլքապատէ. ամենէն մեծ վաճառականութիւնն ըմպելեաց վրայ է, զոր օրինակ՝ ռուս օղի (վոդքա), գարեջուր, ռգելից ջրեր և ամէն տեսակ ազնիւ գինիներ, ինչպէս նաև շաւրայ, մեղայ, կովկասի կարմիր և ճերմակ գինիները, ինչպէս նաև գարեջուրը, շատ փնտռուած են, և երկուքին ալ շիջը կ'արժէ 80 քորէկ։ Գարեջուրը կը գրեն 'ի Գաթանէ՝ կպրապատ շիջերով, որով արէկ վիճակի մէջ կը հասցընեն։

«Չինուորական իշխանութիւնք՝ հայ վաճառականի մը հետ գաշնադրած են ճարելու ամէն ապրանք որոշեալ գնով մը. և հետեաբար չափաւոր գնով մը կրնան ստացուիլ չայ, շաքար, մոմ, ծխախոտ, ռուս օղի, գարեջուր։ Ուրիշ կողմանէ՝ ազնիւ պանիրներ, ձկնկիթ և աղած ձուկն շատ սուղ են։ Զոր օրինակ մէկ ֆունտ (127 տիրէմ) Զուիցերի պանիրն կ'արժէ 1 ռուպլի և 50 քորէկ (20 ղուրուշ) և մէկ ֆունտ ձկնկիթը 30 ղուրուշ։

Թալանի ըսածը Մէրվի վաճառականութեան համար՝ կրնանք յարմարցընել ուրիշ շատ մը քաղաքաց նաև, որոնք վերջին տարիներս ինկան Ռուսաց իշխանութեան ներքև։